

Nieuwe uitgaven

Karel van de Woestijne, *Verzameld Journalistiek Werk*, dl. 8, *Nieuwe Rotterdamse Courant, februari 1915 - maart 1916*, onder redactie van Ada Deprez. Gent 1992 (ISBN 90.72161.16.5)

Het opvallendste aan dit achtste deel van Van de Woestijnes correspondenties in de *Nieuwe Rotterdamse Courant* is wel dat de Duitse censuur zoveel toch nauwelijks verholten kritiek op de Duitse bezetting van België liet passeren. Immers in vrijwel elk van de meer dan honderd in dit deel verzamelde bijdragen komt de bezetter in negatieve zin naar voren.

Zo lezen we over de voedselnood, de groeiende schaarste aan allerlei artikelen, zelfs aan gewone zaken als aardappelen en brood, om van haast ondenkbare luxe artikelen als boter, suiker en vlees maar te zwijgen. Dankbaar wordt in meer dan één artikel de hulp uit de Verenigde Staten vermeld. De op de meelzakken afgebeelde Indianenkop wordt een symbool op allerlei artikelen, een getuigenis van de dankbaarheid jegens de V.S. Een gesprekspartner van Van de Woestijne vroeg zich echter, enigzins cynisch, af: „En is Uncle Sam, die zijn best heeft gedaan om die Rooden uit te roeien, met die vereenzelving tevreden?” (p. 502)

Veel aandacht besteedt van de Woestijne ook aan het vraagstuk van de wederopbouw. Hij waarschuwt voor al te snel en klakkeloos het oude navolgend herstellen van bouwwerken en pleit ervoor om in de te restaureren gebouwen, die immers een lange geschiedenis hebben doorgemaakt, ook de gevolgen van deze oorlog te laten zien, want: „ook oorlog is leven, is geschiedenis. En daar moeten onze gebouwen van kunnen vertellen, hoe pijnlijk het ook was”. (p. 201) In de verdere discussie over deze materie maakt hij kritische kanttekeningen bij te grote invloed van Duitse architecten en restaurateurs en betreurt hij het dat de Belgische regering in Havre alles wil herstellen en geen oog wil hebben voor „welsprekende puinen”. (p. 202 en 331 e.v.)

Vlaamse problemen komen nauwelijks aan de orde, zij het dat Van de Woestijne naar aanleiding van de invoering van de leerplicht wel schrijft over de ongelukkige taaltoestand in het Brusselse onderwijs. In Brussel-stad is er bijna geen Nederlandstalig onderwijs voorhanden en, als het er al is, zijn de klassen overvol. Daarnaast is er een groot gebrek aan Nederlandstalige onderwijskrachten (p. 389 e.v.). Mateloos ergert hij zich aan de slechte vertaling van Franse en Duitse mededelingen in het Nederlands. Vlamingen hebben er recht op dat hun taal goed gebruikt wordt!

Over het activisme is nauwelijks iets te vinden of het is in een wat cryptische vorm gegoten. Van de Woestijne heeft wel begrip voor Vlaamse verlangens, maar waarschuwt tegen wilde anti-frankiljonse acties, pleit voor een Belgisch nationalisme en wijst contact met Duitsland af. Dit blijkt duidelijk uit het volgende citaat:

„Wij moesten vooral den vreemdeling niet uitnodigen, er zijn neus in te komen steken. Dat is een gebrek aan kieschheid, — zelfs tegenover den vreemdeling...” (p. 27)

Ook later wanneer er sprake is van Kamiel Huysmans' vertrek naar Nederland in verband met zijn werk voor de Internationale, hoopt Van de Woestijne dat diens reis er toe kan bijdragen misverstanden over de Vlaamse Beweging uit de weg te ruimen. Vaderlandsliefde en nationalisme zijn nogal eens weerkerende thema's. Interessant is zijn stellingname tegenover een in de NRC gedane uitspraak, dat internationale bewegingen slechts een intellectueel karakter hebben en niet bestand zijn tegen de intuïtieve liefde voor het vaderland of het volk. Van de Woestijne stelt dat de internationale arbeiders- en vrouwenbeweging wel degelijk affectieve elementen bevatten en dat ondanks alle patriotische uitspraken van geleerden aan het begin van de oorlog er bij hen ook grote vrees leeft dat de voor de wetenschap onontbeerlijke internationale contacten zo verloren zullen gaan. Ten aanzien van België schrijft hij: „onze vaderlandsliefde berust meer op redeneering dan, b.v., ons zedelijk besef, dan het gevoel, dat wij op het gebied der kunst en der wetenschap zoo van vijanden als van bondgenooten onafscheidbaar zijn, dat nationale vereenzaming ons noodlottig zijn zou”. Dat België door zijn tweetaligheid atypisch zou zijn, wijst van de Woestijne af door te wijzen op regionalisme in andere landen (Frankrijk en Groot-Brittannië). Voor hem is vaderlandsliefde opgebouwd uit subjectieve en altruïstische motieven. Zo ervaart hij eenheid van taal en ras met de Vlamingen, maar eenheid van economische belangen met de Walen (p. 610 e.v.)

Het belangrijkste element in dit deel is mijns inziens de omslag in het denken en werken van Van de Woestijne zelf. We lezen hoe hij de grootste moeite heeft om zijn werkrythme te hervinden, om de afgeslotenheid van het bezette Brussel, waar hij haast fysiek onder lijdt, te doorbreken. Voor zijn gevoel is echt scheppend werk, echt kunstenaar zijn schier onmogelijk. Veel is werken om de verveling te verdrijven (p. 65/6), maar anderzijds is de plichtsbetrachting ook een soort redding tegen de totale apathie (p. 242). Maar er is meer. Bij Van de Woestijne breekt een besef door van gemeenschapszin. Zo stelt hij vast dat „het geslacht van „90”, de vroegere „iconoclasten en anarchisten” niet meer kritische toeschouwers blijven, maar zich scharen” in de rij der met-selaren”, want, zo schrijft hij:

„Het is de tijd niet meer, tot spijt van wie lijden mocht aan de opgelegde ontberingen, — het is de tijd niet meer, dat wij kunnen vragen: wat heb ik dan wel aan het leven?

Veeleer moest men zich-zelf vragen: wat heeft het leven aan mij? met andere woorden: op wat ontvang ik het leven; wat kan ik het ten verbruike als ten voorbeeld bieden?

Ik ken niets zoo verschrikkelijks tegenwoordig als de menschen die persé genieten willen, — zelfs de ijdelheid dat ze zich nuttig wanen...'' (p. 591/2)

Minder dan in andere delen treffen we beschouwingen aan over beeldende kunst, muzikleven, toneel en dergelijke. Wel vallen ook nu weer vele uiterst beeldende vertellingen en beschrijvingen op, al was het maar het verhaal over het dienstmeisje, dat als ze dacht alleen te zijn en te werken, de Brabançonne zong om zo het idee te hebben mee te vechten met haar vrijer aan het front en de oorlog te winnen, of het spottende verhaal over al die dames die zo druk zijn en zich verontschuldigen met „Nous avons les Oeuvres'', of het dramatische verhaal over de opnieuw gebarsten „klokke Roeland'' die op Oudejaarsavond 1915 „somber en sidderend'' de nood van het vaderland liet weerklinken over Gent en het etappegebied, vlak bij het slagveld.

Ook dit deel is te bestellen bij Cultureel Documentatiecentrum van de R.U.G., Rozier 44, 9000 Gent ad Bfr. 1200,- of f. 72,-.

Pieter VAN HEES